ЛАЙКО О.І.

д-р екон. наук, с.н.с. заст.директора з наукової роботи

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: alexlayko@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7082-0862

УМАНЕЦЬ Т.В.

д-р екон. наук, професор, в.о. завідувача відділу розвитку підприємництва

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: uman_tat@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8852-4540

ШЛАФМАН Н.Л.

д-р екон. наук, с.н.с, пр.н.с. відділу розвитку підприємництва

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Французький б-р, 29 м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: natashl@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9522-8272

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕФОРМ

Актуальність. В умовах сучасних реформ національної економіки, коли відбуваються зміни в сфері оподаткування, адміністрування і управління розвитком територіальних економічних підсистем на мезорівні, суттєві структурні зрушення в секторах системи господарювання і здійснюється пошук ефективних ніш для смарт-спеціалізації, виникає потреба в розв'язанні наукової задачі щодо системного обґрунтування та інституціонального, зокрема, нормативного закріплення підходів до стимулювання підвищення продуктивності економічної діяльності в країні з використанням таких дієвих регуляторів як податки. Податкове регулювання процесів економічного розвитку є одним з найбільш дієвих механізмів модифікуючого впливу на стан, динаміку, структуру і більшість якісних показників національної системи господарювання. Але для ефективного застосування інструментарію податкового регулювання економічного розвитку в умовах реформ в Україні необхідним є обґрунтування загальних наукових та інституціонально-прикладних засад щодо підвищення ефективності використання податків як регуляторів поступового зростання в напрямках стимулювання продуктивності підприємницької діяльності та скорочення непродуктивних податкових втрат від наданих нецільових податкових пільг.

Мета та завдання. Метою статті є обґрунтування теоретико-концептуальних та інституціональних положень щодо підвищення ефективності податкового регулювання економічного розвитку національної економічної системи в контексті збільшення продуктивності підприємницької діяльності та сприяння зростанню добробуту суспільства в умовах впливу сучасних реформ.

Результати. Доведено взаємозв'язок між сучасними інструментами та стратегічними завданнями економічного розвитку територій в умовах реформ. Визначено стратегічні напрями здійснення податкового регулювання економічного розвитку в Україні в сучасних умовах. Означено основні складові системи інституціонального забезпечення здійснення податкового регулювання, яка обумовлює стратегічні напрями стимулювання розвитку національної економіки. На основі аналізу структури доходів місцевих бюджетів в Україні за останні роки доведено значущість податку на доходи фізичних осіб для розвитку локальних громад в умовах реформування. Запропоновано застосування регуляторних процедур із використанням податку на доходи фізичних осіб, незважаючи на те, що цей податок не є місцевим податком, але його значущість для розвитку локальних громад в сучасних умовах реформування системи місцевого самоврядування є вирішальною. Розкрито сутність прямого та непрямого методів податкового регулювання економічного розвитку територіальних громад в контексті підвищення продуктивності їхнього функціонування. Запропоновано в якості заходів щодо удосконалення інституціональних засад податкового регулювання економічного розвитку в умовах реформ використовувати компенсаційний та організаційний механізми, а також механізм практичної реалізації даного заходу. Розкрито їх сутність та сферу впливу ефективності їх дій. Для реалізації стратегічного напрямку щодо зменшення податкових втрат і неефективних пільг, збільшення інвестиційної

та інноваційної орієнтованості податкових пільг, використання податків як стимуляторів капіталовкладень доведена необхідність застосування цільових податкових пільг, які передбачають наявність інвестиційної спрямованості наданих знижок, тобто в тих випадках і на такі цілі, які передбачають інвестування в господарський оборот вітчизняних підприємств ресурсів, вивільнених від оподаткування.

Висновки. Визначені в даній статті стратегічні напрями податкового регулювання економічного розвитку територій України в умовах реформ повинні бути враховані при удосконаленні податного стимулювання вище означеного процесу з метою збільшення продуктивності підприємницької діяльності та сприяння зростанню добробуту суспільства в умовах впливу сучасних реформ. Отже, як показало дослідження, науково-методичні рекомендації щодо удосконалення інституціональних засад податкового регулювання економічного розвитку в Україні в умовах реформ знаходяться ще в стадії розробки і формування, особливо це стосується податкового стимулювання розвитку виробництва товарів і послуг з високою доданою вартістю.

Ключові слова: місцеві податки; податкові інструменти, податкове стимулювання розвитку громад, механізми оподаткування, податок на доходи фізичних осіб.

LAIKO O.I.,

Dr. Econ. Sciences, senior researcher

vice-director for scientific work

Institute of Market Problems and Economic&Ecological Research

of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Frantsuzkyi boulevard, 29, Odessa, Ukraine, 65044

E-mail: alexlayko@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7082-0862

UMANETS T.V.

Dr.Sc. (Economics), Prof., acting head of department of development of entrepreneurship

Institute Of Market Problems and Economic&Ecological Research

of the National Academy Of Sciences Of Ukraine,

65044, Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: uman_tat@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8852-4540

SHLAFMAN N.L.

Dr. Econ. Sciences, senior researcher, leading researcher

Institute of Market Problems and Economic&Ecological Research

of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Frantsuzkyi boulevard, 29, Odessa, Ukraine, 65044

E-mail: natashl@ukr.net

ORCID: 0000-0003-2847-3267

STRATEGIC DIRECTIONS OF TAX REGULATION OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF REFORMS

Topicality. In the current reforms of the national economy, there is a need to solve scientific problem of system substantiation and institutional consolidation of strategic directions of stimulating of the productivity increase of economic activity in the country with the use of such effective regulators as taxes. The topicality of the issue is caused by changes in the field of taxation, administration and management of mesolevel territorial economic subsystems, by significant structural changes in the sectors of the national economy management and by the search for effective niches for smart specialization. Tax regulation of economic development is one of the most effective mechanisms of modifying the impact on the state, dynamics, structure and most qualitative indicators of the national economic system. But for the effective application of the tools of tax regulation of economic development in the context of reforms in Ukraine it is necessary to substantiate the general scientific and institutional principles for improving the use of taxes as regulators of gradual growth and of business productivity with simultaneous reduce of unproductive tax losses from non-targeted tax benefits and allowances.

Aim and tasks.. The purpose of the article is to substantiate the theoretical, conceptual and institutional provisions for improving the efficiency of tax regulation of economic development of the national economic system in the context of increasing business productivity and promoting the welfare of society under the influence of modern reforms.

Research results. The interrelation between tax instruments and strategic tasks of economic development of territories in the conditions of reforms is proved. The strategic directions of tax regulation of economic development in

Ukraine in modern conditions are determined. The main components of the system of institutional support for the implementation of tax regulation, which determines the strategic directions of stimulating the development of the national economy. Based on the analysis of the structure of local budget revenues in Ukraine in recent years, the importance of the personal income tax for the development of local communities in the context of reform has been proved. The application of regulatory procedures with the use of personal income tax is proposed, despite the fact that this tax is not a local tax, but its importance for the development of local communities in the current conditions of local government reform is crucial. The essence of direct and indirect methods of tax regulation of economic development of territorial communities in the context of increasing of their functioning productivity is revealed. It is proposed to use compensation and organizational mechanisms, as well as the mechanism of practical implementation of this measure as measures to improve the institutional foundations of tax regulation of economic development in the context of reforms. Their essence and sphere of influence of efficiency of their actions are revealed. To implement the strategic direction of reducing tax losses and inefficient benefits, to increase the investment and innovation orientation of tax benefits, to substantiate the use of taxes as investment stimulants it is proved the need for targeted tax benefits use, which provide discounts for investment orientation, and in those cases, for such purposes provide special conditions for reinvestments of profit in the economic turnover of domestic enterprises that are to be exempted from general taxation.

Conclusion. *The strategic directions of tax regulation of economic development of the territories of Ukraine in the conditions of reforms are defined in this article and should be taken into account in order to increase business productivity and promote welfare of society under the influence of modern reforms. Thus, as the study showed, scientific and methodological recommendations for improving of the institutional framework of tax regulation of economic development in Ukraine in the context of reforms are still under development and formation, especially for tax incentives for the production of goods and services with high added value.*

Keywords: *local taxes, tax instruments, tax incentives for community development, taxation mechanisms, personal income tax.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Податкове регулювання процесів економічного розвитку є одним з найбільш дієвих механізмів модифікуючого впливу на стан, динаміку, структуру і більшість якісних показників національної системи господарювання. Для ефективного застосування інструментарію податкового регулювання необхідним є визначення теоретичних, інституціональних та методичних засад щодо здійснення впливу на розвиток економічної системи в напрямку збільшення віддачі та суспільної корисності від її функціонування. Практичне застосування податків як інструменту регуляторного впливу на розвиток економіки вимагає попереднього ретельного визначення наукового підґрунтя та визначення сутності інституціонального забезпечення щодо формування системи ефективного впливу на сфери і стадії суспільного виробництва, яка має бути спрямована на досягнення цільового значення індикатора стану регульованої системи. Наразі цільовим критерієм для податкового регулювання економічної системи можна вважати показник продуктивності її функціонування і розвитку, збільшення якого є бажаним з точки зору отримання додаткових вигод для бізнесу, держави та для різних соціальних прошарків суспільства, оскільки це дозволить накопичувати ресурси для здійснення капіталовкладень в майбутній розвиток. В умовах сучасних реформ національної економіки, коли відбуваються зміни в сфері оподаткування, адміністрування і управління розвитком територіальних економічних підсистем на мезорівні, суттєві структурні зрушення в секторах системи господарювання і здійснюється пошук ефективних ніш для смарт-спеціалізації, виникає потреба в розв'язанні наукової задачі щодо системного обґрунтування та інституціонального (зокрема нормативного) закріплення підходів до стимулювання підвищення продуктивності економічної діяльності в країні з використанням таких дієвих регуляторів як податки.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Питання податкового регулювання економічної активності в різних типах систем господарювання на локальному, національному і міжнародному рівнях через свою значущість для розвитку суспільства вже давно стали предметом досліджень таких вітчизняних та іноземних дослідників як: А. Сміт, М.І. Туган-Барановський [1, 2], А.Лаффер [3], Дж.М. Кейнс, А. Харбергер [4], Б.Ш. Бернанке, Б.В. Буркинський [5, 6], В.М. Гесць, З.С. Варналій [7], Т.І. Єфименко [8, 9], Ю.Б. Іванов [10], А. Крисоватий [11], П.В. Пашко [12], В.І. Пила, В.П. Семиноженко. Сучасні проблеми податкового регулювання різних сфер суспільного життя в контексті глобальних економічних зрушень та в аспекті вирішення актуальних питань реформування національних податкових систем розкриваються в дослідженнях Дж. Хсінга, Дж. Арнольда [13], М. Фельдштейна [14, 15], А. Ауербаха [16], П. П. Дубинецької [17], Т.О. Замасло [18], В.П. Талпи, І.В. Педь [19], Я.В. Самусевич [20], А.М. Соколовської, К.І. Швабія, М.М. Фільо, Мельник В.М., Кошук Т.В. та інших. Однак процеси невинного суспільного розвитку, реформувань адміністративного устрою та трансформацій економічної системи визначають нові проблеми і ставлять нові завдання щодо податкового стимулювання ділової активності на засадах підвищення продуктивності

підприємницької діяльності, реалізації національних інтересів щодо збільшення доданої вартості, яка продукується в країні, та отримання віддачі на вкладені ресурси.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатньо суттєву вивченість питань податкового регулювання економічного розвитку в національному та міжнародному вимірах, актуальними є завдання щодо наукового та інституціонального забезпечення регулювання розвитку національної економіки в контексті викликів реформ децентралізації та місцевого самоврядування, а також в аспекті досягнення високих темпів економічного зростання, необхідних для забезпечення належного рівня добробуту суспільства в країні та для конкурентної участі національної системи господарювання в міжнародному економічному обміні. Для розв'язання невіршеної нині та актуальної проблеми щодо підвищення загальних показників економічного розвитку країни необхідним є обґрунтування загальних наукових та інституціонально-прикладних засад щодо підвищення ефективності використання податків як регуляторів поступового зростання в напрямках стимулювання продуктивності підприємницької діяльності та скорочення непродуктивних податкових втрат від наданих нецільових податкових пільг.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретико-концептуальних та інституціональних положень щодо підвищення ефективності податкового регулювання економічного розвитку національної економічної системи в контексті збільшення продуктивності підприємницької діяльності та сприяння зростанню добруту суспільства в умовах впливу сучасних реформ.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Сучасні умови реформування багатьох сфер суспільного життя в країні створюють суттєві виклики для системи державного регулювання, яка повинна не лише забезпечити належний рівень керованості, але і створити передумови для достатнього фінансового забезпечення багатьох соціальних ініціатив. Тому державне регулювання економічного розвитку з використанням податкових інструментів повинно орієнтуватись на ряд стратегічних задач, визначених відповідно до положень ключових національних нормативних документів, міжнародних угод та інших цілепокладаючих документів. При цьому повинен бути дотриманий принцип домінування національних економічних інтересів при досягненні цілей і виконанні умов міжнародних домовленостей.

Стратегічні напрями здійснення податкового регулювання економічного розвитку в Україні мають бути сформульовані у відповідності до положень та вимог актуальних нормативних документів, які визначають курс країни в процесі ендегенної трансформації та в ході інтеграції до міжнародних об'єднань та угод.

До основних реформ, які суттєво впливають на процеси економічного розвитку в країні, можна віднести: реформу податкової системи, реформу системи управління економічним розвитком в адміністративному, секторальному та структурно-функціональному вимірах, реформу систем місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою. Значний вплив чинять і інші реформи в країні, але ми виокремлюємо такі складові процесу реформування, які чинять найбільш суттєвий вплив на процеси суспільного розвитку та призводять до найбільш істотних структурних трансформацій.

Значний вплив також чинять інтеграційні процеси, в яких бере участь Україна, та які визначають не лише нові перспективи і можливості, але й обмеження та вимоги, особливо в частині недопущення протекціоністської політики стосовно підтримки національних суб'єктів господарювання. Однак захист і підтримка вітчизняних виробників, здатних генерувати високу додану вартість як джерело фінансового забезпечення добробуту і розвитку громад, мають здійснюватись за ініціативи органів державної влади. Сприяння ендегенному економічному зростанню є завданням державного регулювання, оскільки норми міжнародних угод покликані, перш за все, забезпечити життєздатність транснаціональних спільнот, незмінність, комфортність та стабільність умов їхнього функціонування, а для національної економіки органи влади мають забезпечити вирішення задач реалізації вітчизняних економічних інтересів, забезпечення високого рівня розвитку та ефективного використання внутрішніх ресурсів та передумов для провадження господарської діяльності.

Загальну систему інституціонального забезпечення здійснення податкового регулювання, яка обумовлює стратегічні напрями стимулювання економічного розвитку в країні, можна представити у вигляді схеми, що представлена на рис. 1.

Забезпечення раціонального розподілу податкового навантаження і стимулювання добробуту населення є одним з ключових завдань більшості стратегічних документів в сфері економічного

розвитку України. Особливу актуальність дане завдання має в контексті реалізації реформи місцевого самоврядування і забезпечення формування доходної частини бюджетів територіальних громад.

Рис. 1. Схема загальної системи інституціонального забезпечення здійснення податкового регулювання, яка обумовлює стратегічні напрями стимулювання розвитку національної економіки

Добробут населення і доходи місцевих бюджетів громад мають прямий зв'язок, оскільки 60% суми податку на доходи фізичних осіб зараховується в дохід місцевого бюджету [24].

В доходах місцевих бюджетів за останні роки, в тому числі і за 2020 рік, найбільшу частку займають надходження від податку на доходи фізичних осіб (Табл. 1). Незважаючи на те, що податок на доходи фізичних осіб не є місцевим податком, його значущість для розвитку локальних громад в сучасних умовах реформування системи місцевого самоврядування є вирішальною і це визначає необхідність і доцільність застосування регуляторних процедур із використанням даного податку.

Податок на доходи фізичних осіб, який займає в загальній структурі доходів місцевих бюджетів

України 37,7% та 62,3% відносно загальної суми податкових надходжень, може бути залучений до регуляторного процесу регулювання економічного розвитку як об'єкт регулювання, як орієнтир, і як засіб, інструмент впливу. Розмір цього податку напряму впливає на формування якісного людського капіталу, який в умовах цифровізації економіки країни набуває все більшу важливість.

Таблиця 1

Структура доходів місцевих бюджетів в Україні в 2020 році

	млрд. грн.	%
Всього доходи бюджету, в т.ч.	471,48	100,0
Податкові надходження:	285,6	60,6
- Податок на доходи фізичних осіб	177,8	37,7
- Місцеві податки (в т.ч. Єдиний податок)	75,69	16,1
- Рентна плата	4,6	1,0
- Внутрішні податки на товари і послуги	15,6	3,3
- Інші податки	11,91	2,5
Неподаткові надходження	185,88	39,4
- Доходи від операцій з капіталом	3,47	0,7
- Від органів державного управління	160,18	34,0
- Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,15	0,1
- Цільові фонди	0,65	0,1
- Інші субвенції з державного бюджету	21,43	4,5

Укладено за даними [27]

Адже, зі зменшенням державного замовлення на підготовку фахівців і зростанням ставок кредитування створюються умови щодо неспроможності молоді оплачувати освітні послуги. А це, у свою чергу, спонукає їх виїжджати за кордон з метою отримання вищої освіти, де в подальшому вони знаходять робочі місця. Нічого дивного у цій тенденції немає, адже податок на доходи фізичних осіб вираховується навіть з мінімальної зарплати – в Україні, на відміну від європейських країн. Немає визначеного державою розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян, що призводить до появи прошарку громадян, доходи яких менше реального прожиткового мінімуму доходів (рис. 2).

Рис. 2. Питова вага чисельності населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму відносно загальної чисельності населення за 2014-2019 рр., у відсотках.

Джерело: [29]

Податок на доходи фізичних осіб прямо пов'язаний з рівнем добробуту населення і може бути використаний в регуляторному процесі як стимулятор збільшення доходу індивідів, оскільки сума їхніх доходів є об'єктом оподаткування. Стимулювання підвищення добробуту населення за

допомогою даного податку, на думку авторів, варто здійснювати не шляхом надання пільг з даного податку (прямий метод регулювання), а за допомогою, так званих, супутніх податків, тобто шляхом взаємного заліку пільг з інших податків за умови збільшення бази оподаткування – доходів фізичних осіб (непрямий метод регулювання).

Наразі поняття прямих та непрямих методів податкового регулювання, так само як і поняття супутніх податків в податковому законодавстві відсутні, але такі категорії згадуються в наукових роботах Буркинського Б.В. і Талпи В.П. [28]. Сутність непрямого підходу до здійснення податкового регулювання економічного розвитку територіальних громад, в контексті підвищення продуктивності їхнього функціонування, полягає в наданні пільг з інших місцевих податків і зборів, що знаходяться в компетенції адміністрацій місцевих громад, за умови, що суб'єктами господарювання нараховуються та сплачуються заробітні плати найманим працівникам в розмірах, вищих за ті, які в середньому визначено для даних областей або територіальних громад. Компенсаційний механізм в даному випадку полягає в тому, що відповідно до підвищених виплат заробітної плати, збільшеним є і податок на доходи фізичних осіб, який покриватиме надані податкові пільги. Механізм практичної реалізації даного заходу полягає в тому, що застосовувати такий підхід можуть адміністрації територіальних громад базового рівня в Україні (міста, села, об'єднані територіальні громади), відповідно до рішень рад депутатів, оскільки право встановлювати конкретні значення ставок оподаткування (з єдиного податку для підприємців I і II груп, з податку на нерухомість), а також оперувати обчисленням бази оподаткування (з податку на землю та фіксованого сільськогосподарського податку) мають право ради депутатів базового рівня. Вигоди, які отримують при цьому підприємці – це зменшення або навіть анулювання платежів по таким місцевим податкам як єдиний податок з підприємців та податки на майно (на нерухомість, на землю), з деяких рентних платежів. Також спрощується для підприємців процес адміністрування, тобто скорочується кількість звітів з різних податків, які потрібно заповнювати і подавати, або ж такі звіти подаються за спрощеною процедурою – це так звані нульові звіти. Місцевий бюджет при цьому також виграє: завдяки наданим пільгам з єдиного податку та податку на нерухомість збільшується сума надходжень з податку на доходи фізичних осіб. Виграють при цьому також місцеві громади, оскільки стимулюється збільшення доходів фізичних осіб, а відповідно, і добробут в громаді, стимулюється розвиток місцевого підприємництва, а, отже, формується база для подальшого економічного зростання. Фактично правове поле для застосування такого регуляторного механізму на національному рівні вже сформовано, але практика застосування ще відсутня. Відсутні також методичні рекомендації і настанови щодо запровадження такого регуляторного механізму в містах і громадах України. Для вирішення даного питання потрібні подальші дослідження і конкретні проекти методичних рекомендацій щодо провадження податкового стимулювання підвищення рівня добробуту населення і податкоспроможності бюджетів місцевих громад.

Для реалізації стратегічного напрямку щодо зменшення податкових втрат і неефективних пільг, збільшення інвестиційної та інноваційної орієнтованості податкових пільг, використання податків як стимуляторів капіталовкладень, необхідним є застосування цільових податкових пільг, які передбачають наявність інвестиційної спрямованості наданих знижок, тобто в тих випадках і на такі цілі, які передбачають інвестування в господарський оборот вітчизняних підприємств ресурсів, вивільнених від оподаткування. Концептуально дана ідея в початковому вигляді сформульована в ряді стратегічних документів у сфері регулювання економічного розвитку країни [22, 25], але до цих пір залишається нереалізованою і більш детально обґрунтовувалась в дослідженнях деяких науковців [28]. Порядок нарахування і адміністрування такого непрямого податку як податок на додану вартість, передбачає визначення сум податкових зобов'язань і податкових кредитів з подальшою сплатою до бюджету чистої позитивної різниці або з подальшим відшкодуванням з бюджету негативної різниці. Даний підхід практично не є економічно раціональним і виправданим, оскільки призводить до суттєвих податкових непродуктивних втрат і ускладнення адміністрування податкових процесів (рис. 3).

Згідно з даними звіту Державної податкової служби України за 2020 рік [30], платникам податків в 2020 році відшкодовано податку на додану вартість на суму 143,1 млрд. гривень, що становить 13,3% від загальної величини надходжень до державного бюджету країни (1076 млрд. грн.). Це доволі суттєва для національної економіки сума виплат, яка являє собою прямі грошові трансфери із державного бюджету і не виконує інвестиційної функції. Найбільша частка бюджетного відшкодування ПДВ припадає на операції експорту зернових культур і наразі колишні обмеження на відшкодування ПДВ по даним операціям в Україні вже скасовані [24], оскільки це стало одним з

проявів реалізації наряду забезпечення рівних і вільних умов для доступу представників різних видів економічної діяльності до ринків товарів і послуг (зокрема, згідно правил СОТ).

Рис. 3. Відшкодування ПДВ в Україні за 2019-2020рр., млрд. грн.

Джерело: [30]

В такому разі стимулювання експорту означає заохочення нееквівалентного товарного обміну із закордонними країнами, тобто обмін великої маси продукції з низькою доданою вартістю на меншу товарну масу з високою доданою вартістю, що включається до ціни прибутковості іноземних виробників. Наслідком цього є дуже мала частка високотехнологічної продукції в експорті вітчизняних товаровиробників – менше 12%.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначені в даній статті стратегічні напрями податкового регулювання економічного розвитку територій України в умовах реформ повинні бути враховані при удосконаленні інституціонального забезпечення стимулювання економічного зростання на засадах збільшення продуктивності підприємницької діяльності та сприяння зростанню добробуту суспільства в умовах впливу сучасних реформ. Отже, як показало дослідження, науково-методичні рекомендації щодо удосконалення інституціональних засад податкового регулювання економічного розвитку в Україні в умовах реформ знаходяться ще в стадії розробки і формування, особливо це стосується податкового стимулювання розвитку виробництва товарів і послуг з високою доданою вартістю.

Теоретичним підґрунтям описаних підходів до здійснення податкового регулювання є забезпечення принципу соціальної справедливості, який сформулював А.Сміт. Тому при оподаткуванні експорту найвищі ставки мають застосовуватися відносно цінних сировинних ресурсів, вивезення яких означає чисте зменшення національного багатства країни, а за пільговими ставками має оподатковуватися вивезення товарів, виготовлених з відтворювальної сировини і з підвищеною часткою доданої вартості. При оподаткуванні імпорту підвищені податкові ставки мають застосовуватися щодо товарів, які загрожують підтримці економічної та продовольчої безпеки країни, і знижені ставки оподаткування - щодо необхідних товарів масового споживання, що не виробляються в країні. Крім того, необхідно уникати застосування податків, окремих податкових режимів або методів податкового регулювання, що гальмують економічне зростання або створюють бар'єри для вкладень в розвиток економічної інфраструктури та зростання інноваційного виробничого підприємництва, яке характеризується підвищеною продуктивністю діяльності. Важливим напрямком подальших досліджень має бути формування методичних і практичних рекомендацій щодо податкового стимулювання розвитку виробництв товарів та послуг з високою доданою вартістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіст світового рівня. Михайло Туган-Барановський. Державні фінанси: екскурс в минуле. URL: <https://medium.com/kyiv-school-of-economics/економіст-світового-рівня-ed5624d88fb3>. (дата звернення 08.02.2021).

2. Стратегія розвитку промислового комплексу регіону (орієнтири, ресурси, обмеження) (колективна монографія)/Б.В. Буркинський, В.М. Лисюк ІПРЕД НАН України. – Одеса. 2008. – 389с.
3. Arthur B. Laffer, Wayne H. Winegarden & John Childs. The economic burden caused by tax code complexity. The Laffer Center for Supply-Side Economics at the Texas Public Policy Foundation, 2011, 28 p.
4. Harberger A. Taxation and Welfare/ A. Harberger. – Chicago: Midway reprint, Little, Brown, 1974 – 305 p. URL: <http://www.econ.ucla.edu/harberger/TaxAndWelfareIntro.pdf>
5. Буркинський Б.В. Сучасні напрямки регіональної інвестиційної політики. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2014. – Вип. 3(107). - С. 29-37.
6. Економічне оновлення регіону: аналіз ситуацій та рішення:[монографія] Б.В. Буркинський, С.К. Харічков, Т.В. Уманець, Н.І. Хумарова - Одеса: ІПРЕД НАНУ, 2008. – 352с.
7. Варналій З. С. Податкова система України: інституціонально-функціональна структура та шляхи модернізації. Економічний дискурс. 2018. № 2. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/145588>
8. А. М Соколовська, Т. І. Єфименко, І. О. Луніна Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду. Київ: НДФІ при Міністерстві фінансів України. 2006. 320 с.
9. Єфименко Т. І. Формування фіскального простору економічних реформ. Фінанси України. 2011. С. 3-23
10. Іванов Ю.Б. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія / за заг. ред. Ю. Б. Іванова. Харків: ХНЕУ, 2009. 400 с.
11. Крисоватий А., Сидорович О. Методологічний інструментарій новітньої парадигми оподаткування. Економічна теорія. 2014. № 4. С. 36-48.
12. Модернізація податкової та митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України : / за наук. ред. д.е.н., проф. П. В. Пашка, д.е.н., проф. С. В. Онишко. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 129). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 518 с. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5539/1/4963_IR.pdf (дата звернення 08.02.2021)
13. Arnold J. Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers. 2008. Vol. 643. 26 p.
14. Feldstein M. Effects of Taxes on Economic Behavior. National Tax Journal. – 2008. - Vol. LXI (1), pp. 131-149.
15. Б.В. Буркинський. Механізми активізації відтворювальних процесів в умовах трансформації економіки України/ Проблемы рынка и развития регионов Украины// Вип. 21. – 2015. – с. 25-27
16. Auerbach A., Gale W. Activist fiscal policy to stabilize economic activity. NBER Working Paper. 2009. Vol.15407. 55 p.
17. Дубинецька П. П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством: дис. канд екон. наук. Львів. 2015. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_dubynetska.pdf (дата звернення 08.02.2021)
18. Замасло О. Т. Податкова система України: теорія, методологія, практика : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 420 с.
19. Педь І.В. Податкова система: економіко-правова характеристика податків: навч. посібник. Київ. 2007. 191 с.
20. Самусевич Я. В. Солодуха М. Оцінювання ролі екологічного оподаткування в забезпеченні національної безпеки держави на засадах сталого розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 36. 2019. С.82-86 DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-36-141.
21. Hsing, Y. Estimating the Laffer Curve and Policy Implications. // Journal of Socio-Economics. – 1996 - Volume 25, Issue 3, p. 395-401 DOI:10.1016/S1053-5357(96)90013-X.
22. Національна економічна стратегія 2030. Сайт. 2020. URL: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582> (дата звернення 08.02.2021)
23. Стратегії сталого розвитку України до 2030 року та Національний план дій до 2020 року по впровадженню Стратегії [Електронний ресурс]: - Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 22.12.2020р.)
24. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 22.12.2020р.)
25. Економічна стратегія України 2030 п.6.1.1 Візія цільової фіскальної моделі 2030. <https://strategy.uifuture.org/f%D1%96skalna-pol%D1%96tika-ukrayni-do-2030e.html>

26. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Офіційний сайт. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 08.02.2021)
27. Структура доходів місцевих бюджетів. [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/nationalbudget/income?sfundType=TOTAL&monthFrom=1&month=12&year=2020&budgetType=LOCAL&code=41030000> (дата звернення: 22.01.2020р.)
28. Burkinskyi B.V., Talpa V.P. Tax instruments for ensuring economic development and cooperation of territorial communities/ Economic innovations// V.22. – Issue 2(75). – С. 7-16 DOI [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.2\(75\).7-16](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.2(75).7-16)
29. Диференціація життєвого рівня населення (1999-2019). [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
30. Звіт про виконання Плану діяльності Державної податкової служби України на 2020 рік. [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://tax.gov.ua/data/files/254962.docx>

REFERENCES

1. Tuhan-Baranovsky, Mykhailo. *Derzhavni finansy: ekskurs v mynule [Public finances: a digression into the past]*. Retrieved from: <https://medium.com/kyiv-school-of-economics/економіст-світового-рівня-ed5624d88fb3> [in Ukrainian]
2. B.V. Burkynskyi, V.M. Lysiuk (2008). Stratehiia rozvytku promyslovoho kompleksu rehionu (oriientyry, resursy, obmezhenia) *Strategy of development of an industrial complex of the region (landmarks, resources, restrictions)*/ IPREED NAN Ukrainy. – Odesa. 2008. – 389s. [in Ukrainian]
3. Arthur B. Laffer, Wayne H. Winegarden & John Childs (2011). *The economic burden caused by tax code complexity [The economic burden caused by tax code complexity]*. The Laffer Center for Supply-Side Economics at the Texas Public Policy Foundation [in English]
4. Harberger, A. (1974). *Taxation and Welfare [Taxation and Welfare]*. Chicago: Midway reprint, Little, Brown. Retrieved from: <http://www.econ.ucla.edu/harberger/TaxAndWelfareIntro.pdf> [in English]
5. Burkyńs`ky`j, B.V. (2014). Suchasni napriamky rehionalnoi investytsiinoi polityky [Modern directions of regional investment policy]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy - Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 3(107), 29-37 [in Ukrainian]
6. Burkynskyi, B.V., Kharichkov, S.K., Umanets, T.V. & Khumarova, N.I. (2008). *Ekonomichne onovlennia rehionu: analiz sytuatsii ta rishennia [Economic renewal of the region: analysis of situations and decisions]*. Odesa: IPREED NANU [in Ukrainian]
7. Varnalii, Z. S. (2018). Podatkova systema Ukrainy: instytutsionalno-funktsionalna struktura ta shliakhy modernizatsii [Tax system of Ukraine: institutional-functional structure and ways of modernization] *Ekonomichnyi dyskurs – Economic discourse*, 2. Retrieved from: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/145588> [in Ukrainian]
8. Sokolovska, A. M., Yefymenko, T. I. & Lunina, I. O. (2006). *Systema podatkovykh pilh v Ukraini u konteksti yevropeiskoho dosvidu [The system of tax benefits in Ukraine in the context of European experience]*. Kyiv: NDFI pry Ministerstvi finansiv Ukrainy [in Ukrainian]
9. Yefymenko, T. I. (2011). Formuvannia fiskalnoho prostoru ekonomichnykh reform. [Formation of fiscal space of economic reforms]. *Finance of Ukraine - Finance of Ukraine* [in Ukrainian]
10. Ivanov, Yu.B. (Eds.). (2009). *Rehuliatyvnyi potentsial podatkovoï systemy Ukrainy [Regulatory potential of the tax system of Ukraine]*. Kharkiv: KhNEU [in Ukrainian]
11. Krysovatiy, A. & Sydorovych, O. (2014). Metodolohichniy instrumentarii novitnoi paradyhmy opodatkovannia [Methodological tools of the newest paradigm of taxation] *Ekonomichna teoriia - Economic theory*, 4, 36-48 [in Ukrainian]
12. Pashko, P. V. & Onyshko, S. V. (2020). Modernizatsiia podatkovoï ta mytnoi polityky v instytutsionalnomu zabezpechenni rozvytku ekonomiky Ukrainy [Modernization of tax and customs policy in the institutional support of the economy of Ukraine] *Seriia «Podatkova ta mytna sprava v Ukraini» - Series "Tax and Customs in Ukraine"* (Vols. 129. Irpin: Universytet DFS Ukrainy. Retrieved from: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5539/1/4963_IR.pdf [in Ukrainian]
13. Arnold, J. (2008). *Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries [Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries]*. OECD Economics Department Working Papers, 643, 26 [in English]

14. Feldstein, M. (2008). Effects of Taxes on Economic Behavior. [Effects of Taxes on Economic Behavior]. *National Tax Journal*. LXI (1), 131-149 [in English]
15. B.V. Burkynskyi (2015). Mekhanizmy aktyvizatsii vidtvoriuvalnykh protsesiv v umovakh transformatsii ekonomiky Ukrainy [*Mechanisms of activation of reproduction processes in the conditions of transformation of economy of Ukraine*] / Problemy rynku i rozvytku rehioniv Ukrainy // Issue 21, p. 25-27 [in Ukrainian]
16. Auerbach, A. & Gale, W. (2009). *Activist fiscal policy to stabilize economic activity* [Activist fiscal policy to stabilize economic activity]. NBER Working Paper, 15407, 55 [in English]
17. Dubynetska, P. P. (2015). Podatkove rehuliuвання v systemi upravlinnia natsionalnym hospodarstvom [Tax regulation in the management systems of the national economy]. *Candidate's thesis*. Lviv. Retrieved from: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_dubynetska.pdf [in Ukrainian]
18. Zamaslo, O. T. (2017). *Podatkova systema Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Tax system of Ukraine: theory, methodology, practice]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian]
19. Ped, I.V. (2007). *Podatkova systema: ekonomiko-pravova kharakterystyka podatkov* [Tax system: economic and legal characteristics of taxes]. Kyiv [in Ukrainian]
20. Samusevych, Ya. V. & Solodukha, M. (1996). Otsiniuvannia roli ekolohichnoho opodatkuvannia v zabezpechenni natsionalnoi bezpeky derzhavy na zasadakh staloho rozvytku [Estimation of the role of ecological taxation in ensuring the national security of the state on the basis of sustainable development]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu - Scientific Bulletin of Kherson State University*, 36, p.82-86 DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-36-141. [in Ukrainian]
21. Hsing, Y. (1996) Estimating the Laffer Curve and Policy Implications [Estimating the Laffer Curve and Policy Implications] *Journal of Socio-Economics*. 25, Issue 3, p. 395-401 DOI:10.1016/S1053-5357(96)90013-X. [in English]
22. Sait Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii 2030 [Website of the National Economic Strategy 2030]. Retrieved from: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582> [in Ukrainian]
23. Stratehii staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku ta Natsionalnyi plan dii do 2020 roku po vprovadzhenniu Stratehii [Sustainable Development Strategies of Ukraine until 2030 and the National Action Plan until 2020 for the implementation of the Strategy]. Retrieved from: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf [in Ukrainian]
24. Podatkovyy Kodeks Ukrayiny: №2755-VI potochna redaktsiya vid 13.08.2020 [Tax Code of Ukraine] *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> [in Ukrainian]
25. Ekonomichna stratehiia Ukrainy 2030 p.6.1.1 Viziiia tsilovoï fiskalnoi modeli 2030. [Economic Strategy of Ukraine 2030 p.6.1.1 Vision of the target fiscal model 2030]. Retrieved from: <https://strategy.uifuture.org/f%D1%96skalna-pol%D1%96tika-ukrayni-do-2030e.html> [in Ukrainian]
26. Rozporiadzhennia kabinetu ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini» vid 1 kvitnia 2014 roku № 333-r.[Order of the cabinet of ministers of Ukraine On Approval of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine from April 1 2014, № 333-r]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
27. Struktura dokhodiv mistsevykh biudzhativ [The structure of local budget revenues]. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes?fundType=TOTAL&monthFrom=1&month=12&year=2020&budgetType=LOCAL&code=41030000> [in Ukrainian]
28. Burkinskyi, B.V. & Talpa, V.P. (2020). Tax instruments for ensuring economic development and cooperation of territorial communities [Tax instruments for ensuring economic development and cooperation of territorial communities] *Ekonomichni innovacii - Economic innovations*, 22.2 (75), 7-16 DOI [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.2\(75\).7-16](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.2(75).7-16) [in English]
29. Dyferentsiatsiia zhyttievoho rivnia naselennia (1999-2019) [Differentiation of living standards (1999-2019)]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]
30. Zvit pro vykonannia Planu diialnosti Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy na 2020 rik. [Report on the implementation of the Action Plan of the State Tax Service of Ukraine for 2020]. Retrieved from: <https://tax.gov.ua/data/files/254962.docx> [in Ukrainian]